

SISTEMUL ȘTIINȚEI DREPTULUI.
LOCUL TEORIEI GENERALE A DREPTULUI
ÎN SISTEMUL ȘTIINȚEI DREPTULUI

1. Considerații generale privind rolul științei

Știința este un sistem de cunoștințe despre natură, societate și gândire, cunoștințe obținute prin metode corespunzătoare și exprimate în concepte, categorii, principii și noțiuni.

Ca fenomen social aparte și ca formă specifică de activitate umană, știința nu poate fi privită doar ca un sistem de idei, reprezentări, teorii (imagine statică), ci și ca un sistem care se dezvoltă, produce continuu noi cunoștințe, ca valori spirituale (imagine dinamică).

În general, se poate accepta, din numeroasele analize și clasificări făcute de-a lungul timpului sistemului științei, clasificarea trihotomică în: *științe ale naturii*, *științe despre societate* și *științe despre gândire*.

Legile generale ale societății au anumite trăsături care se deosebesc de legile naturii, în primul rând prin aceea că legile dezvoltării sociale se manifestă în însăși activitatea oamenilor, dotați cu conștiință și rațiune. Prin tradiție, prin conținutul obiectului său, știința dreptului aparține științelor despre societate.

2. Știința dreptului în sistemul științelor sociale

În acest tablou, dreptul ocupă un loc distinct atât prin specificitatea obiectului său de cercetare – realitatea juridică, parte componentă a realității sociale – cât și prin relativa sa autonomie metodologică. Ca știință despre societate, dreptul este *eo ipso* știință social-umană. Știința dreptului studiază juridicul în toate formele sale de manifestare, dar, în primul rând, ca o dimensiune inalienabilă a existenței umane, în condiții social-istorice determinate.

Știința dreptului (științele juridice) studiază legile existenței și dezvoltării statului și dreptului, instituțiile politice și juridice, formele lor concret-istorice, corelația cu celelalte componente ale sistemului social, modul în care instituțiile politico-juridice influențează societatea și suportă, la rândul lor, influența socială.¹

Fiind determinat de scopuri care se impun acțiunii, dreptul – ca fenomen normativ – reprezintă o tentativă de disciplinare, de ordonare a relațiilor sociale, în vederea promovării unor valori larg receptate de societate, cum ar fi: proprietatea, siguranța juridică și securitatea libertăților individuale, societatea civilă etc. Știința dreptului formulează principiile generale în baza cărora dreptul își structurează un mecanism adecvat – eficient și adaptat permanent la scara omului real, concret – de influențare a comportamentului, în temeiul unor cerințe valorice. Ca știință explicativă, știința dreptului studiază alte științe, legăturile interne ale sistemului juridic.

Ca știință socială, știința dreptului analizează un anumit domeniu al relațiilor și structurilor sociale – domeniul participării oamenilor la circuitul juridic, ca purtători de drepturi și obligații juridice, cu toate consecințele ce decurg de aici.

Cooperarea oamenilor în acest domeniu vast al realității sociale implică intervenția dreptului în scopul conducerii și dirijării comportamentelor, impunându-le reguli normative, modele, programându-le într-un anumit sens acțiunile și limitându-le,

¹ Nicolae Popa, *Teoria generală a dreptului*, București, 1993, p. 5-7.

în temeiul unor rațiuni ce țin de coexistența libertăților, dreptul „absolut” de manifestare.

3. Sistemul științei dreptului (științelor juridice)

Dreptul – fenomen complex al societății – este studiat atât din perspectiva globală, ca un sistem închegat, cu regularități caracteristice; din perspectivă istorică – fenomen ce-și conservă anumite permanențe de-a lungul dezvoltării sociale, dar care se transformă totodată în cadrul acestei dezvoltări, precum și din perspectiva structurală – fenomen cu multiple determinații calitative, cu elemente componente aflate la rândul lor într-o stare de acută interferență.

În evoluția sa milenară, știința dreptului a înregistrat un permanent proces de specializare, proces în care s-au cristalizat valorile ce constituie obiect specific de cercetare.

Este suficient să amintim definiția științei dreptului dată cu două milenii în urmă de către Ulpian: „Știința dreptului este cunoașterea lucrurilor divine și umane, știința de a deosebi ceea ce e drept și ceea ce e nedrept”, pentru a ne putea da seama de acumulările în planul cunoașterii, realizate într-un migălos și anevoios efort de clarificări desfășurate în timp.

Sistemul științei dreptului (științelor juridice) este alcătuit din următoarele părți:

- * Teoria generală a dreptului;
- * Științele juridice de ramură;
- * Științele juridice istorice;
- * Științele ajutătoare (participative).²

² Nicolae Popa, *Teoria generală a dreptului*, București, 1993, p. 7-10.

4. Științele juridice istorice

Științele juridice istorice cercetează istoria dreptului dintr-o anumită țară (ex.: istoria dreptului românesc) sau dezvoltarea generală a fenomenului juridic (istoria generală a dreptului). Cercetarea istoriei dreptului prezintă importanță din mai multe puncte de vedere.

În primul rând, ea dovedește că structura juridică actuală, studiată nu numai sincronic ci și diacronic, are antecedente, legături statornicite istoric, în instituții străvechi. Urmărirea evoluției acestor instituții subliniază puternic ideea de progres juridic.

În al doilea rând, studiul istoriei dreptului scoate la iveală existența unor legi ale apariției, devenirii sau dispariției unor forme de drept, în strâns contact cu legile generale ale dezvoltării sociale sau cu bazine de civilizație juridică atestate în timp.

5. Științele juridice de ramură

Științele juridice de ramură studiază fenomenele particulare juridice – ramurile dreptului. Spre exemplu: știința dreptului constituțional, a dreptului civil, a dreptului administrativ, a dreptului penal etc. În acest caz, științele de ramură se suprapun sistemului dreptului, criteriul lor de departajare și organizare fiind obiectul reglementării juridice și metoda specifică de reglementare.

Dreptul unui stat este alcătuit din numeroase norme și instituții. Acestea formează sistemul unitar al dreptului statului respectiv. Acest sistem unitar există în diversitatea ramurilor care-l compun. Fiecare ramură a sistemului este alcătuită dintr-un grup de norme, organic legate, ce reglementează o categorie de relații sociale, pe baza aceleiași metode și în temeiul unor principii comune. Spre exemplu, dreptul civil reglementează relații sociale cu conținut patrimonial (raporturi de proprietate, raporturi obligaționale etc.), precum și relații personale nepatrimoniale (proprietatea intelectuală, existența și integritatea morală a persoanei etc.), utilizând o metodă specifică – metoda echivalenței

(egalității) părților. Știința care studiază normele și raporturile de drept civil este știința dreptului civil. Obiectul dreptului penal îl formează relațiile de apărare socială, relații ce se nasc între stat, prin organele sale speciale, și cei care nesocotesc dispozițiile legii penale. Știința care studiază normele și raporturile ce se nasc în cadrul apărării sociale este știința dreptului penal.

Este de observat că sistemul științei dreptului are ca element de bază subsistemul științelor juridice de ramură.

6. Științele ajutătoare (participative)

În strânsă legătură cu științele juridice se află și un grup de discipline, denumite *ajutătoare* sau *participative*, cum ar fi: criminalistica, medicina legală, statistica juridică, logica juridică etc.³

Fără să facă propriu-zis parte din sistemul științei dreptului, aceste discipline sunt, în numeroase cazuri, indispensabile cunoașterii unor fenomene de drept sau buneii aplicări a normelor juridice. În investigația unor realități de drept, ele utilizează mijloace științifice specifice altor științe (chimice, fizice, medicale, matematice etc.). Spre exemplu, în cadrul criminalistici, fotografia juridică utilizează procedee fizico-chimice, la fel ca în cazul ridicării și conservării unor probe; statistica juridică utilizează mijloacele matematice etc.

7. Teoria generală a dreptului. Locul și rolul său în sistemul științei dreptului (științelor juridice)

Cercetarea fenomenului juridic nu poate rămâne nici la nivelul cunoașterii formelor consecutive de drept (tratate istorică), nici la nivelul cunoașterii formelor dreptului pozitiv, a dreptului activ, în vigoare, într-o anumită țară (tratatarea în cadrul științelor juridice particulare).

În cadrul teoriei dreptului sunt elaborate instrumente esențiale prin care dreptul, în ansamblul său, este gândit.

³ Nicolae Popa, *Teoria generală a dreptului*, București, 1993, p. 10-12